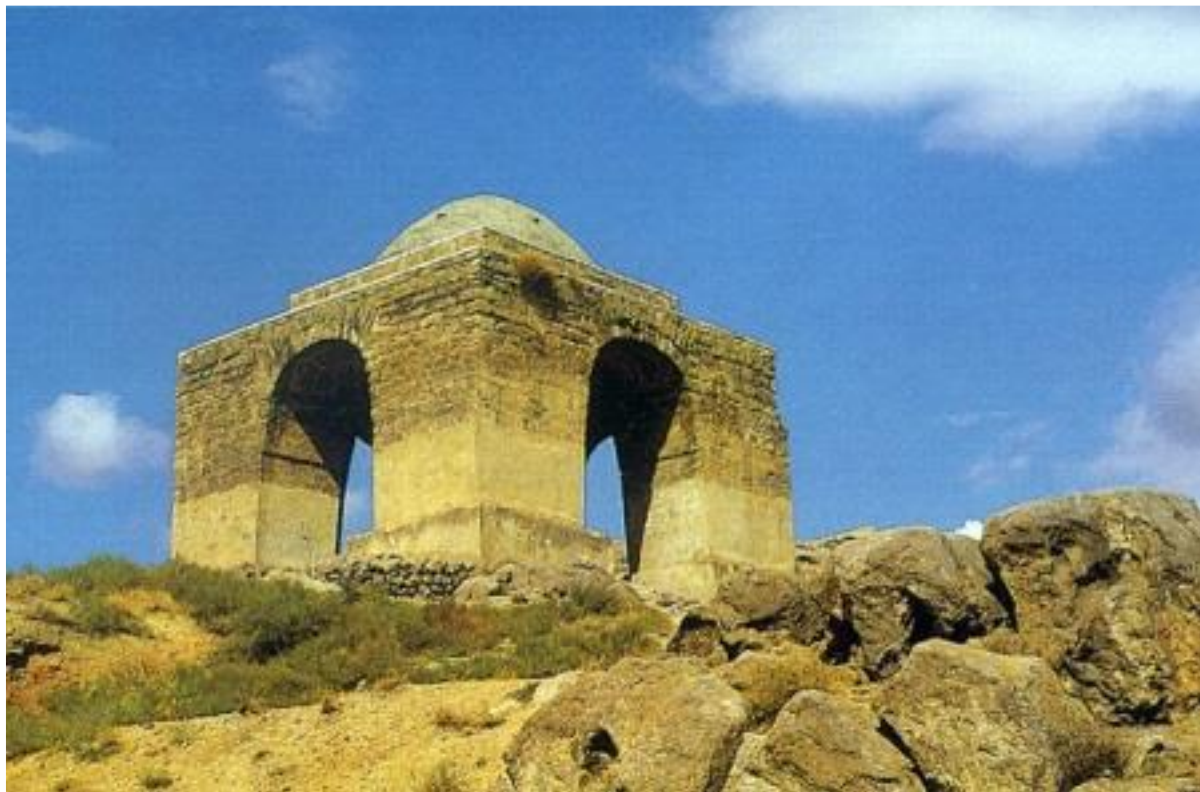

درآمدی بر شناخت معماری ایران

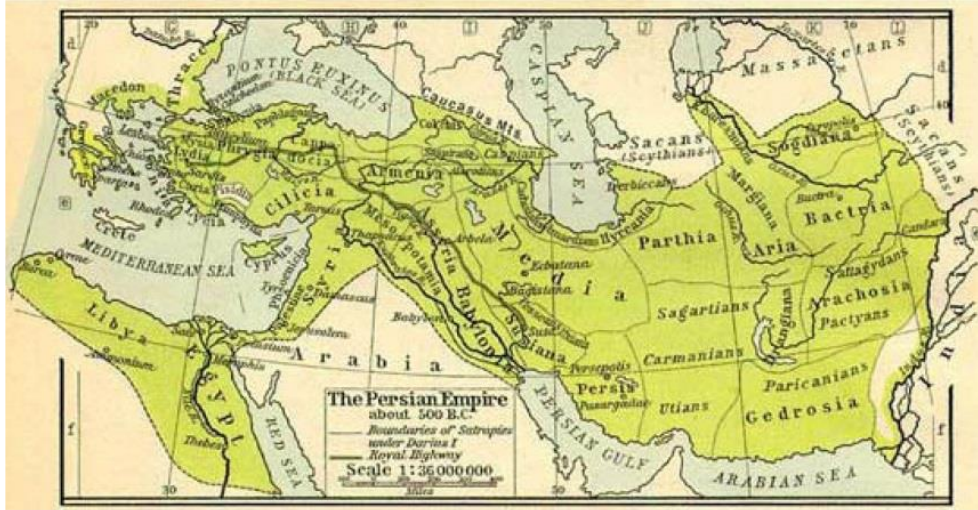

جلسه چهارم

مدرس: علی رضا زادقناد

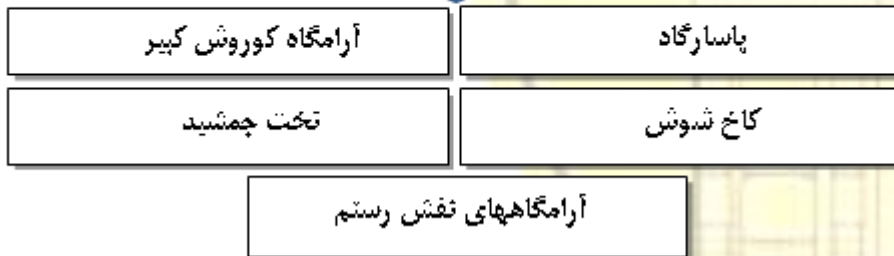
مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

بپهنه حکومتی هخامنشی

مهمترین بناهای هخامنشی

معماری هخامنشیان (قرن هفتم تا چهارم) ۵۵۰-۳۳۰ ق. م

- مقران سال ۵۶۰ ق.م دولت نیرومند آریایی ماد و پارس با هم متحد شدند و بدین ترتیب، امپراطور ایران تشکیل شد. این وقتی بود که کوروش به عنوان نخستین نمایش قدرت، به ساختن مجموعه کاخ‌ها و معابد پاسارگاد در استان فارس پرداخت. در کتیبه‌ای نصب شده بر ستونی بلند خود را شاه هخامنشی خواند. این نخستین کانون امپراطوری، معروف سبک سلسله‌ی هخامنشی است و منشاء آن را به خوبی آشکار می‌سازد.
 - آنان برای سلطنت خود مقام الوهیت قائل بودند. حدود قلمروی هخامنشی از شمال، رود سیحون، دریای خزر، دریای سیاه و کوه‌های قفقاز، از جنوب، دریای عمان و خلیج فارس، از شرق تا حدود رود سند و از غرب تا حدود یونان بود.
- تذکر:** کوروش توسط اقوامی به نام ماساژت در کنار رود آمود کشته شد و پس از وی به ترتیب کمبوجیه (پسر کوروش) داریوش کبیر، خشایارشا و در نهایت اردشیر سوم (آخرین پادشاه هخامنشی) به حکومت رسیدند.

مهمترین اقدامات سلسله هخامنشی پس از مرگ کوروش عبارت است از:

- ۱- بنای شهر شوش بر روی گورستان عیلامی و قرار دادن مقر اصلی حکومت در این شهر توسط داریوش
- ۲- بنای شهر آیینی و مذهبی به نام تخت جمشید توسط داریوش
- ۳- بنای شهر آرامگاهی بزرگ هخامنشیان یعنی نقش رستم توسط داریوش
- ۴- فتح مصر توسط کمبوجیه و الگوگیری از معماری مصر و به کارگیری در تزئینات تخت جمشید
- ۵- حمله به یونان توسط داریوش و خشایارشا و فتح قسمت عمده‌ای از آن

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه یارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

شاخصه‌های معماری هخامنشیان

به طور کلی ویژگی‌های شیوه پارسی (مادها - هخامنشی) را می‌توان چنین برشمرد: (از نگاه استاد بیرنیا)
الف) در معماری:

- بهره‌گیری از شیوه معماری ارارتورها در طرح فضاهای راستگوشه، تالارهای ستون‌دار و کلاوها
- ساخت ساختمان (بنا) بر روی سکو و تختگاه (صفه) - **صفه‌سازی** از خصوصیات معماری هخامنشی
- رعایت مسئله درونگرایی (به ویژه در تخت جمشید و شوش)
- ارتباط دادن بخش‌های فرعی (همچون آشپزخانه) با راه‌های پنهانی به ساختمان اصلی
- ساخت سایه‌بان و آفتابگیر در بخش‌های ضروری محوطه و ساختمان
- زیباسازی پیرامون ساختمانها، تجرا، هدیش، آپادانا با استخر، آبنا و پردیس (باغ)

ب) در نیارش (مباحث سازه و ساخت)

- بهره‌گیری از مصالح ساختمانی مرغوب
- استفاده از تیر چوبی و ابداع طاق‌های تخت در جهان (تیربندی عمود بر هم و دهانه‌های بزرگ با یر چوبی سخت بریده و درودگری شده)
- بهره‌گیری از آسمانه (سقف) خمیده و تاق در زیرزمین‌ها - آریایی‌ها در برخورد با معماری ارارتویی از آن الگو گرفته و آن را **برساو** کردند. نمونه این الگوبرداری هم در معماری و هم در نیارش یافت می‌شود: تالار ستوندار و کلاوها (الگوبرداری از کلاوه‌های ارارتویی در ساختمان کعبه زرتست در نقس رستم).

نکته: ساخت تالار ستوندار با پوشش دو پوسته تیرپوش بعد از اسلام نیز دنبال شد: در مسجد جامع ایبانه، مسجد جامع گزاوشت و مسجد میدان در بناب.

- استفاده از ستون‌های سنگی حجم و سرستون‌های خاص
- به کارگیری دیوارهای جداکننده با خشت
- به کار بردن سنگ پاکتراش به عنوان عنصر اصلی ساختمان (سنگ بریده و منظم و پاکتراش و گاه صیقلی از بهترین ساخته‌ها استفاده می‌شد. کافی است که در مورد دقت سازندگان بگوییم در ترکیبی (ریسمان‌کشی) ستون‌های تخت جمشید آن قدر این نشان‌ها دقیق هستند که میلیمتری با هم اختلاف ندارند.
- پی‌سازی با سنگ لاشه و گاورس

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه یارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

شاخصه‌های معماری هخامنشیان

ج) آرایه و تزئینات

- بهره‌گیری از تجربیات تمدن‌های همجوار (ظهور نوعی معماری التقاط‌گرا) در ساخت بنا و تزئینات آن.
- استفاده از نمادهای خاص در تزئینات بنا
- استفاده از تزئینات حجاری در تزئینات بنا
- نماسازی بیرونی با سنگ تراش و نماسازی داخلی با کاشی لعاب‌دار
- پرداخت کف بناها با بهترین ساخت مایه‌ها (مصالح) به خصوص به کارگیری سنگ صیقل داده شده (ساب خورده) و نیز ملات گل سرخی
- بهره‌گیری از انواع پایه ستون‌ها و سرستون‌ها
- آرایش ستون‌ها با جزئیاتی که برای بارگذاری فرسب (تیرچه)‌های چوبی کاملاً متناسب و منطقی باشد.
- آرایش درگاه‌ها و سردرها با بهره‌گیری از زغره‌ها و پتکانه‌ها

نکته: زغره: پللیک‌های لبه درگاه‌ها و دیوارها که دور قوس نیز می‌چرخد.

نکته: پتکانه: طاق‌بندی با طاق‌های برجسته و کنگره‌های زیبا

- آرایش تارمی پلکان‌های کوتاه و مالرو با نقش‌های برجسته و کنگره‌های زیبا

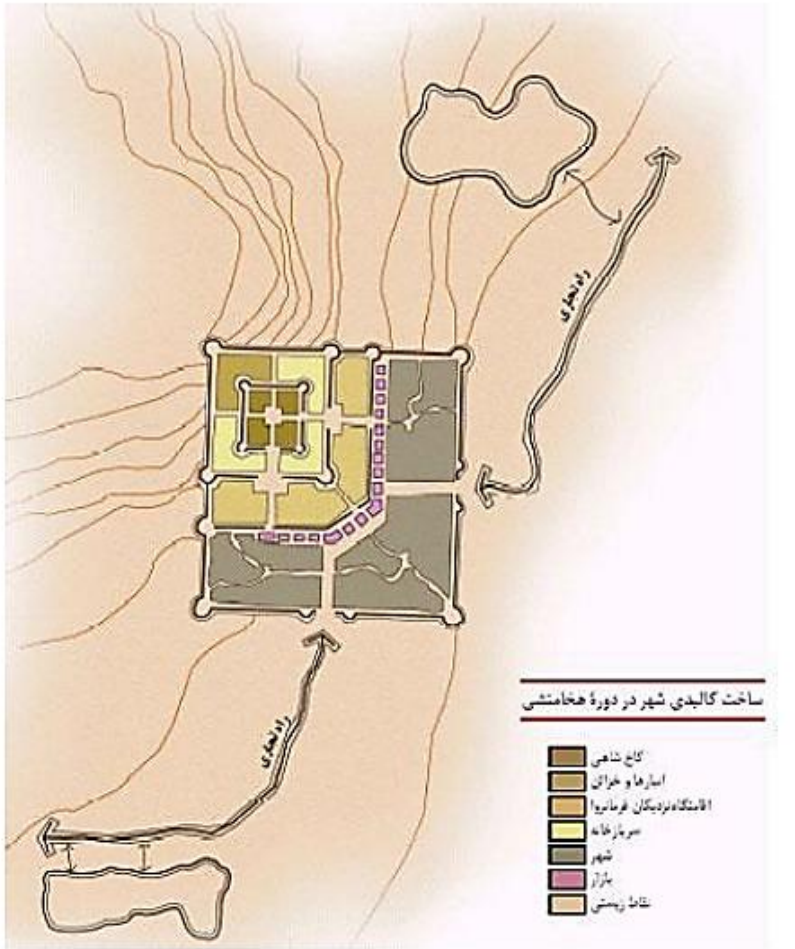
نکته: تارمی نوعی چوب، مانند نرده است.

تذکر: تاکنون تصور می‌شده است که در ساختمان‌های این شیوه نورگیری فقط از میان درگاه‌ها انجام می‌شده ولی با توجه به ساختمان‌های ایران دوره اسلامی (به خصوص مساجد چوبی مراغه و بناب، کوشک‌های اصفهان، قزوین و کاشان) که در بالای درگاه روزهای مشبک دارند می‌توان فرض کرد که روشنایی بناهای پارسی هم گونه‌ای همانند آنها تأمین می‌گردیده است.

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

شهرهای هخامنشیان

حکومت هخامنشی پس از فتح بابل، با شهرهای پر رونق بین‌النهرین مواجه گشت و روابط تجاری خود را با اقصی نقاط جهان برقرار کرد.

شار نظامی- کشاورزی دروان ماد جای خود را به **شار نظامی- بازرگانی پارسی** در مرزها، و **شار بازرگانی- کشاورزی** در سرزمین‌های میانی وا گذاشت.

در این دوره است که «بازار» در شهر متولد شد و «جامعه شهری» به معنای اخص کلمه معنا یافت.

شار پارسی در این دوره، علاوه بر، «شهر معبد»، «شهر بازار» نیز بود. سازمان فضایی- کالبدی شار در سبک پارسی، شامل دژ حکومتی، شار میانی و شار بیرونی بوده است.

به منظور ایجاد تسهیلات ارتباطی و دوام سیاسی در این دوره راه‌های ساخته شدند که شوش را به سارد و بابل را به شوش متصل می‌کردند. شبکه راه‌های ارتباطی مشوق بازرگانی شدند و ثروتی هنگفت تولید گشت.

جاده شاهی هخامنشی از سارد تا شوش به مسافت بیش از ۲۴۰۰ میل کشیده شده بود و احداث ۱۱۱ ایستگاه در طول همین جاده به کاروان‌ها یاری کرد تا حمل و نقل کالا را در مدت کم‌تر از ۹۰ روز در سراسر امپراتوری انجام دهند. حتی راه‌ها بین شوش و تخت جمشید و اکباتان سنگ فرش شده بود.

هخامنشیان کم‌تر برای ساخت شهر همت گماشته‌اند. آنان در امر ساخت و ساز بیش‌تر همت خود را صرف ابنیه سلطنتی کردند، شوش: پایتخت زمستانی، اکباتان: پایتخت تابستانی و پارسه: کانون آئینی- مذهبی هخامنشی بودند. (فرهنگ کوچ‌نشینی)

شار پارسی از دیدگاه ریخت‌شناسی از فضاهای زیر ترکیب شده بود:

۱. دژ حکومتی: مجموعه‌ای مرکب از کاخ‌ها، معابد، دیوان‌ها، تأسیسات نظامی و اداری و انبارهای آذوقه.

۲. شار میانی: مجموعه‌ای مرکب از محلات خاص برای استقرار طبقات ممتاز

۳. شار بیرونی: مجموعه‌ای مرکب از محلات و خانه‌ها و بازارها، باغات و مراتع پراکنده که به وسیله حصارهای طبیعی نظیر کوه، جنگل و ... از فضای بیرونی خود جدا می‌شده است.

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

پاسارگاد

• در دشت مرغاب که جلگه‌ی مرتفعی در شمال فارس و در دامنه‌ی تپه‌ها و کوه‌های منشعب از رشته کوه‌های زاگرس است، آثاری به جای مانده که به مجموعه پاسارگاد معروف شده است.

نکته: مجموعه پاسارگاد بین شیراز و اصفهان قرار گرفته است.

نکته: شهر پاسارگاد را مادر سلیمان نیز نامیده‌اند.

• گفته شده است که در حدود ۵۵۰ ق.م کوروش ساخت مجموعه کاخ‌ها و پرستشگاه‌هایی را در این محل آغاز کرد او با ساخت این مجموعه قصد داشت هم قدرت سیاسی خود را به ثبات برساند و هم نشان دهد که حکومت او نماینده‌ی خدایان روی زمین است.

• کوروش تمایل داشت که معماری پایتختش به شیوه و سبک نوین و باشکوهی انجام شود. این سبک الهام‌بخش معماری تخت جمشید شد و بر هنر عصر هخامنشی تأثیر به سزا گذاشت.

• سبک باشکوه معماری پاسارگاد بین سادگی و عظمت، هیچ‌گاه در آثار هنری پیش و پس از آن تکرار نشد.

این مجموعه پایتخت اولین و دومین شاهان هخامنشی (کوروش و کمبوجیه) بوده است.

• کاخ‌های این باغ با ایوان‌های طویل و فضای باز اطراف خود مکمل باغ محسوب می‌شوند. برخلاف باغ‌های آشور و بابل که باغ‌ها مکمل کاخ بودند. یکی از بنیادی‌ترین عوامل در طرح باغ‌های متاخر ایرانی را که همان چهارباغ است در پلان اصلی کوروش در پاسارگاد می‌توان دید.

الگوی چهارباغ به عنوان یکی از ماندگارترین ابداعات هخامنشیان در عرصه طراحی یادمانی باغ برای نخستین بار در نیمه دوم قرن ششم در پاسارگاد پا به منصف ظهور گذاشت.

درباره نام‌گذاری این محل (پاسارگاد) دو نظریه وجود دارد:

۱- بعضی از پژوهشگران این محل را «پارسه گرد» یعنی اردوگاه پارسیان تعبیر کرده‌اند و وجه تسمیه به این علت بود که در نظر یونانیان حالت یک اردوگاه نظامی را داشته است.

۲- دیگر پژوهشگران نام پاسارگاد را مشتق از نام قبیله‌ای به همین نام می‌دانند (پاسارگاد به معنای آنان که گرز گران می‌کشند) و به همین خاطر سرزمین خود را پاسارگاد نامیده‌اند.

بناهای این محوطه (پاسارگاد) که نخستین کانون شاهنشاهی و معرف سبک معماری هخامنشی است با فاصله‌های زیاد از یکدیگر در سطحی بیشتر از ۳۰۰ هکتار پراکنده

است و به نظر می‌رسد بیشتر به خیمه‌گاه چادرنشینان شباهت داشته است به ویژه اینکه دیوار یا بارویی پیرامون آن وجود نداشته است.

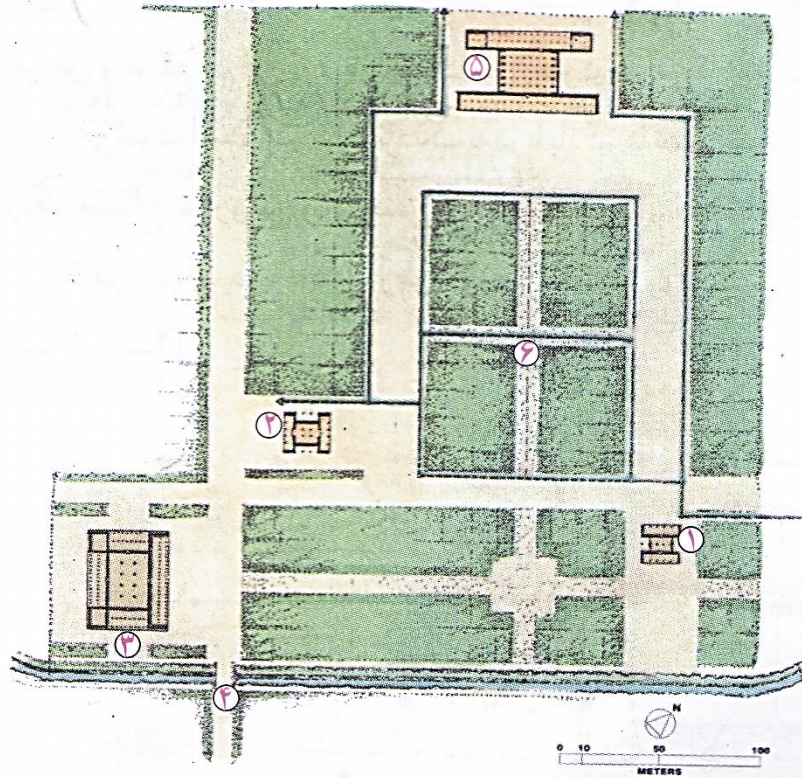
آثار به دست آمده از این مجموعه از این قرار است: آرامگاه کوروش، کاخ دروازه، یک پل، کاخ پذیرایی یا بار عام، کاخ اختصاصی کوروش، آب‌نماها، یک برج سنگی شبیه به کعبه زرتشت معروف به زندان سلیمان، دژی به نام تل تخت و تعدادی بناهای غیرمسکونی

تذکر: براساس مدارک موجود مجموعه پاسارگاد به صورت محلی بیلاقی یا باغ بزرگ و انبوه با بناهایی که در هر جا به صورت پراکنده ساخته شده‌اند بوده است. همین مسئله

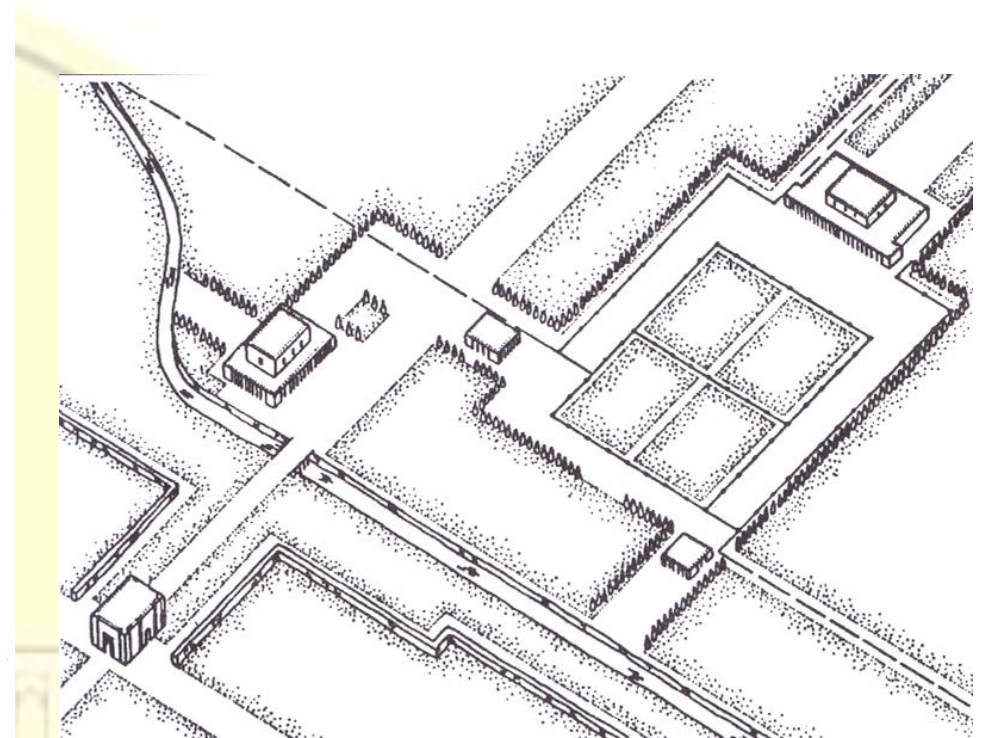
باعث شد تا تصور شود که مردم پاسارگاد زندگی روزانه‌ای خود را از چادرهایی که در آنجا برپا می‌کردند می‌گذرانیدند و می‌گویند: پاسارگاد را نمی‌توان «شهر» آن چنانی که

تیسفون، آتن و یا رم بودند نامید و بیشتر به بخش «بناگاه» چادرنشینان می‌ماند تا یک مجتمع شهری.

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران
معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

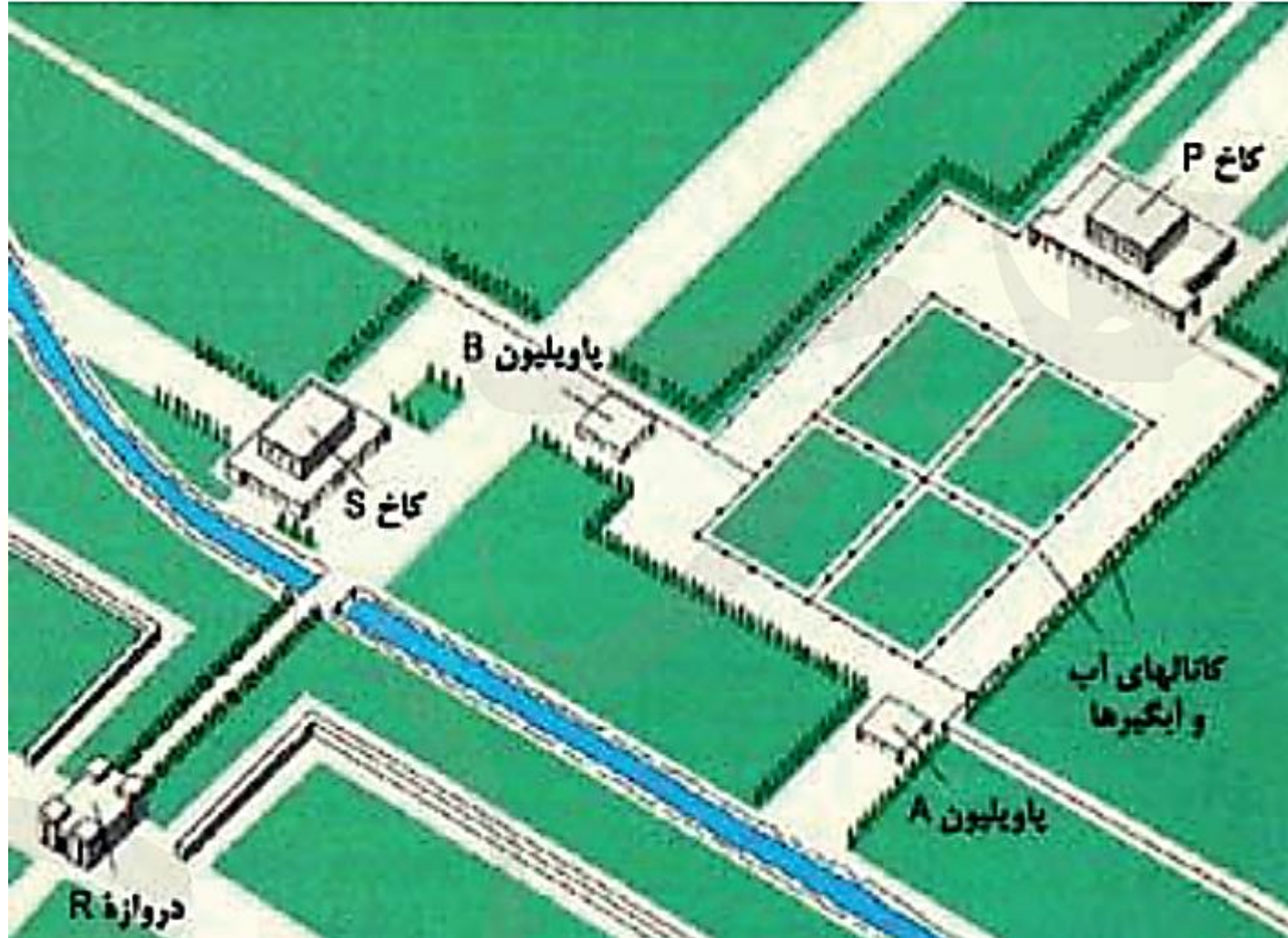
- نقشه باغ سلطنتی
کوروش و کاخ‌های آن در پاسارگاد
- ۱- کوشک
 - ۲- کوشک
 - ۳- کاخ بارعام
 - ۴- دروازه
 - ۵- کاخ اختصاصی
 - ۶- چهارباغ

پاسارگاد نقشه باغ سلطنتی کوروش

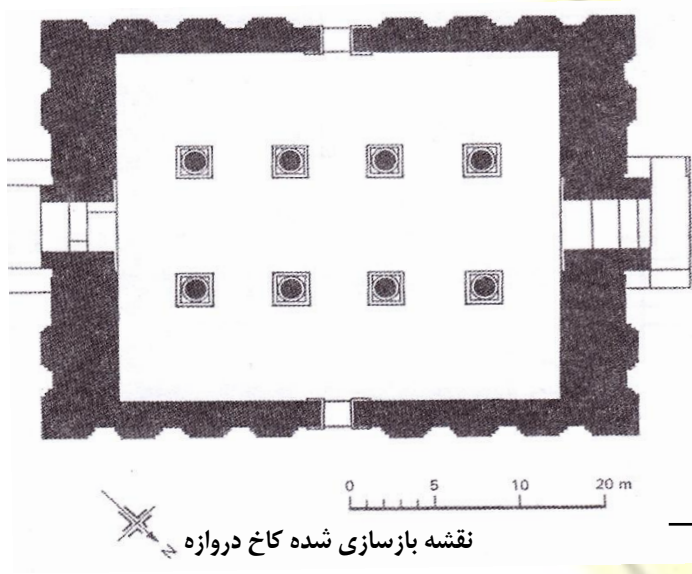
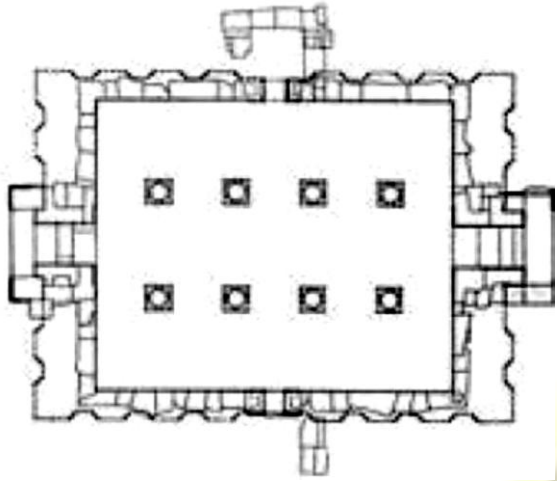

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران
معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

نقشه بازسازی شده کاخ دروازه

a.zadghannad

بررسی بناهای موجود در مجموعه پاسارگاد

□ مجموعه پاسارگاد/ بین اصفهان و شیراز

مجموعه شامل باغ سلطنتی، دروازه اصلی، تالار بارعام، کوشک و کاخ اختصاصی کوروش، آرامگاه کوروش، برج کمبوجیه یا زندان سلیمان، ارگ، نیایشگاه و ... است. پایه سنگی باقی مانده در بنای دروازه اصلی: نقش برجسته فرشته بالدار که چهار بال دارد و لباسی از نوعی عیلامی بر تن نموده.

□ دروازه ورودی (کاخ دروازه یا کاخ شرقی):

کاخ دروازه با وسعت ۷۲۶ متر مربع در شرق مجموعه پاسارگاد واقع است.

این بنا دارای تالاری به وسعت ۶۸۶ متر مربع است که سقف آن را هشت ستون سنگی با ارتفاع تقریبی ۱۶ متر نگاه می‌داشته‌اند.

ارتفاع درگاه‌ها ۹ متر بوده است و هم‌اکنون تنها یکی از جزرهای درگاه شمالی برجا مانده است. بر این جزر، نقش انسانی را با چهار بال در

حال نیایش حجاری کرده‌اند.

ستون‌ها دارای پایه‌هایی از سنگ سیاه و زرد، شبیه مرمر هستند و کف کاخ را با سنگ‌های بدون شکل و هندسی منظم سنگ‌فرش

نموده‌اند.

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

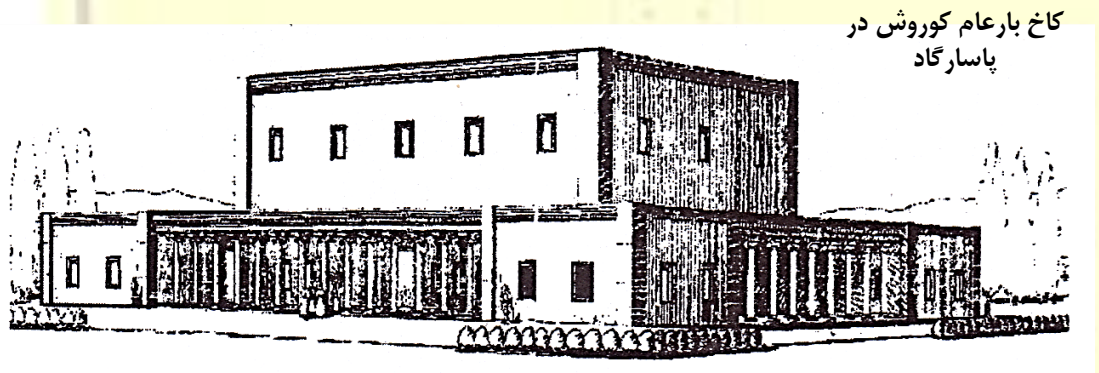

نقش انسان بالدار

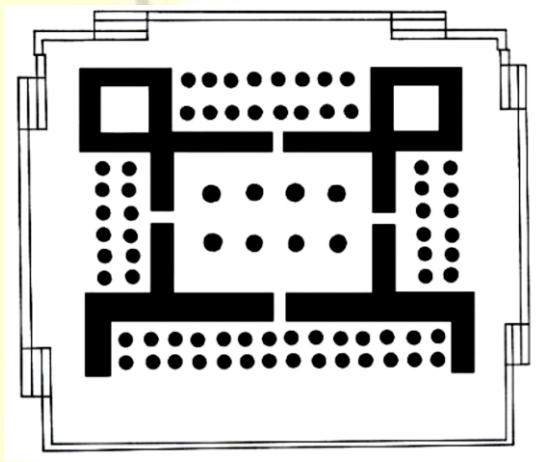

بررسی بناهای موجود در مجموعه پاسارگاد

- نقش انسان بالدار (دروازه پاسارگاد)
- عده‌ای آن را نقش کوروش می‌دانند و عده‌ای آن را نقش اهورامزدا خدای بزرگ هخامنشیان می‌دانند
- این نقش را یک مفسر هندی به نام مولانا ابوالکلام آزاد و علامه طباطبایی با شخصیت ذوالقرنین (صاحب دو شاخ) که در قرآن از او به عنوان شاهی جهانگیر و دادگر و نظر کرده یاد شده یکی دانسته و بیان می‌کنند که ذوالقرنین یاد شده در قرآن همان کوروش بزرگ است.
- کاخ بارعام / کوشک S / کاخ پذیرایی کوروش:
- این کاخ شامل یک تالار گسترده مرکزی با هشت ستون است که وسعت آن ۷۰۵ متر مربع است.
- از هشت ستواین تالار تنها یک ستون آن پابرجاست.
- سرستون‌ها به صورت گاو نر یا شیر و یا اسب.

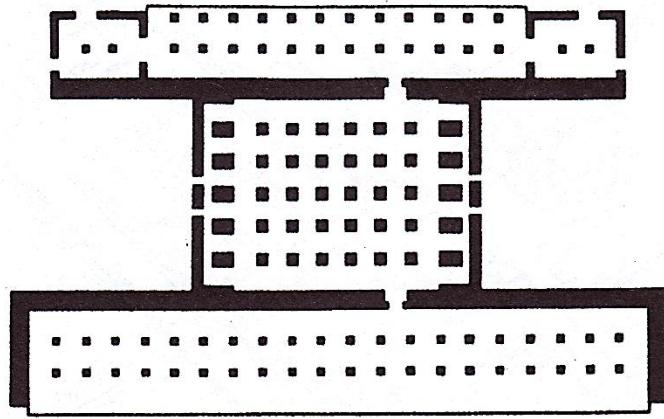

کاخ بارعام کوروش در پاسارگاد

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

کاخ اختصاصی کوروش در پاسارگاد

کاخ اختصاصی کوروش در پاسارگاد

بررسی بناهای موجود در مجموعه پاسارگاد

□ کاخ اختصاصی کوروش (کاخ مسکونی) / کوشک P

- در شمال غربی کاخ بار عام و شمال شرقی باغ پاسارگاد بقایای کاخی است که به کاخ اختصاصی یا کاخ نشیمن معروف است. ایوان ستوندار این کاخ به عنوان نرده سنگی و دائمی قابل ملاحظه است.
- همه ستون‌ها فقط تا ارتفاع حدود ۱۹۰ سانتی‌متر (از روی پی) باقی‌مانده‌اند و هیچ اثری از قلمه بالایی ستون و یا سرستون یافت نشده است.
- دارای تالار مرکزی و دو ایوان بلند به موازات تالار بوده است.
- تشخیص این کاخ به عنوان محل سکونت به این دلیل بوده که شاه‌نشین‌هایی در دو طرف وجود داشته است و در نقش‌برجسته‌های این کاخ نقوش خدمتکارانی دیده می‌شود که همانند نقوش خدمتکاران در کاخ‌های اختصاصی پادشاهان هخامنشی در تخت جمشید هستند.

a.zadghannad

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

بررسی بناهای موجود در مجموعه پاسارگاد

باغ پاسارگاد

بر پایه حفاری‌های باستان‌شناسی هرتسفلد و استروناخ، می‌توان ردپای یک باغ اندرونی (با سه مدخل) را در پاسارگاد یافت. این باغ محوطه‌ای مستطیلی شکل به طول ۳۰۰ و عرض ۲۵۰ متر است. باغ دربرگیرنده کاخ‌های سلطنتی برخلاف باغ‌های آشور و بابل که باغ بخشی از مجموعه و مکمل کاخ‌ها به شمار می‌رفت. تفاوت عمده این باغ با باغ‌های بین‌النهرین در این است که فاقد استحکامات دفاعی است.

شاخصه‌های باغ سلطنتی: وجود آبگذرهای سنگی طراحی شده و بلوک‌های سنگی صیقلی و خوش‌تراش / وجود حوضچه‌های کوچک برای پر کردن مخازن.

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

بررسی بناهای موجود در مجموعه پاسارگاد

□ برج سنگی پاسارگاد/ زندان سلیمان:

- یکی از بناهای بسیار زیبای مجموعه پاسارگاد برج سنگی است که ساخت آن مربوط به آغاز دوره هخامنشیان است.
 - بنایی چهارگوش برج مانند که اکنون تنها یک دیواره از آن باقی مانده است.
 - نمای دیواره دارای تعداد زیادی تورفتگی مستطیل شکل است که احتمالاً جهت زیباسازی یا در ارتباط با کارکرد بنا بوده است. (۱۰ عدد گودی پنجره مانند که (پنجره کور) نامیده می‌شده است).
 - استفاده از سنگ سیاه در میان سنگ‌های سفید عظیم از تزئینات بناست.
- نکته:** در معماری اولیه دوران هخامنشیان (تزئینات اولیه این تمدن) به کار بردن سنگ سیاه در میان سنگ‌های سفید جزء اساسی تزئینات بوده است.
- در مورد کاربری بنا نظرهای گوناگونی مطرح است. گروهی آن را مقبره کمبوجیه پسر و جانشین کوروش می‌دانند و بعضی هم آن را آتشکده یا نیایشگاه به شمار می‌آورند و برخی نیز آن را گنج خانه کوروش خوانده‌اند که در آن اسناد و مدارک مهم دولت هخامنشی بایگانی می‌شده است. (بعد از اسلام زندان سلیمان نامیدند)
- به احتمال زیاد این بنا با توجه به نقشه و معماری آن کارکردی آیینی داشته است.**
- نمونه‌ای از این بنا در نقش رستم با نام کعبه زرتشت وجود دارد که از روی این بنا الگوبرداری شده است.
 - ارتفاع ساختمان ۵/۱۲ متر است و از ۱۶ ردیف سنگ سفید که با بست‌های فلزی متصل شده‌اند تشکیل شده است.
 - پلکان ورودی به اطاق بالای این بنا در جلوی آن به صورت آزاد قرار گرفته است.

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

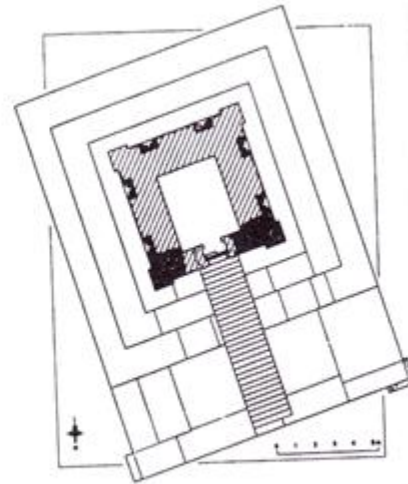
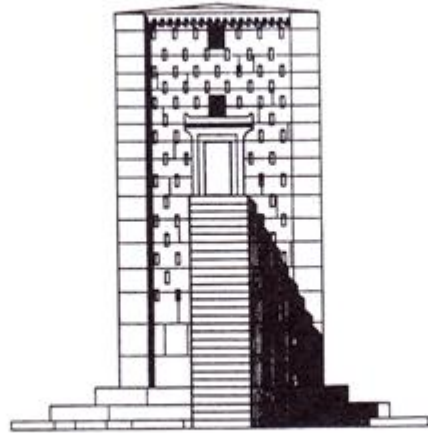
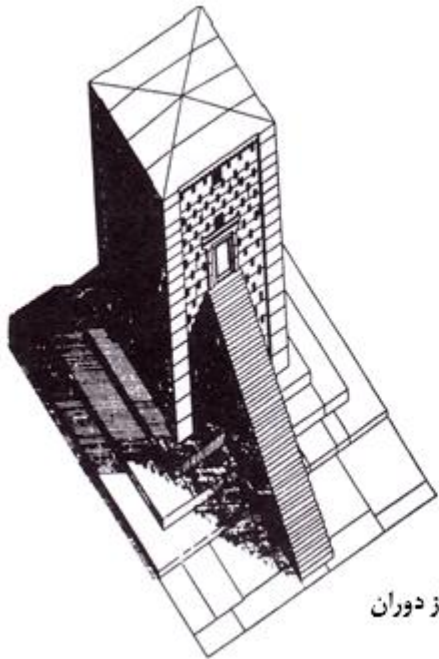
معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

بررسی بناهای موجود در مجموعه پاسارگاد

دو نظریه درباره کاربری ساختمان زندان سلیمان یا برج پاسارگاد

- ۱- پرفسور گریشمن: این محل و آثار آن را آتشکده می‌داند. از نظر گریشمن آتش در فضای مرکزی و بر بالای این برج افروخته می‌شده و در فضاهای اطراف نیز آتشکده‌های کوچکی برای عبادت وجود داشته است. علت این نظریه این بوده که این ساختمان فاقد پلکان برای رسیدن به مرکز قسمت فوقانی بوده است.
 - ۲- پرفسور والترهینگ **W.thening**: کعبه زرتشت که مانند برج پاسارگاد (زندان سلیمان) ساخته شده است مکان مقدس و پرستش و محل نگهداری اسناد، فرمان‌ها، احکام و کتاب‌های مذهبی بوده است.
- نکته:** از نگاه دیوید استروناخ David stronach این دو برج (کعبه زرتشت و زندان سلیمان) طرح خود را از معماری کشورهای باستانی اورارتو عیلامی اقتباس شده کرده‌اند.

نقش رستم، ساختمان کعبه زرتشت یا یک نیایشگاه زرتشتی از دوران هخامنشیان

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

بررسی بناهای موجود در مجموعه پاسارگاد

□ آرامگاه کوروش

- کوروش در جنگلی در شمال شرقی ایران کشته شد و استخوان‌های وی را به پاسارگاد آوردند و در مقبره او قرار دادند.
- درباره طرح مقبره کوروش می‌توان گفت که این طرح مقبره بر گرفته از معماری ارارتویی بوده و نیز شکل هرمی و شیب‌دار آن برگرفته از معماری مصر در هنگام فتوحات کوروش و پسرش کمبوجیه بوده است. به گمان فراوان هر دو الگوی یاد شده بر معماری این ساختمان تأثیر گذاشته است.
- آرامگاه در گذشته میان باغ‌های سلطنتی قرار داشته که از هر سوی دشت نمایان بوده است.
- این بنا در عین سادگی بسیار زیبا و چشم‌گیر است و در زمان حیات کوروش بزرگ به دستور وی ساخته شده است.
- این مقبره، اطاق کوچکی است که بر قاعده شش طبقه سنگی ساخته شده است.

ویژگی‌های ساختاری مقبره کوروش در پاسارگاد

- ۱- قدمت این بنا مربوط به ۲۵ قرن پیش است. ۲- این بنا در نزد مردم به مقبره مادر سلیمان معروف است (مردم محلی منطقه). ۳- بنا از دو بخش تشکیل شده است:

الف) قسمت سکو مانند که یادآور زیگورات چغازنبیل «دوره عیلامی» است

ب) قسمت بالایی که اتاقی کوچک و سقفی شیروانی (خرپشته) دارد. (شبه پوشش‌های شیروانی معابد اورارتویی بخصوص معبد موساسیر)

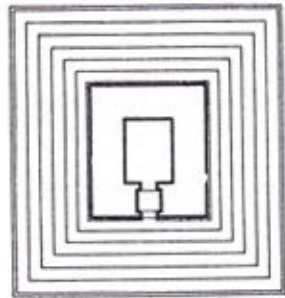
نکته: احتمالاً قسمت بالایی مقبره (بخش شیروانی) محل دفن کوروش بوده است.

۴- مزار کوروش دارای ۶ پله است که رو به بالا از ارتفاعشان کاسته می‌شود.

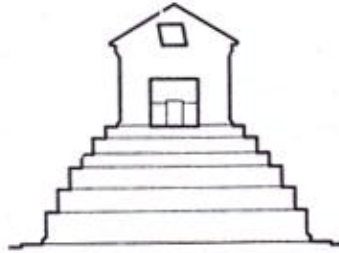
۵- اول از سطح زمین ۷/۱ متر و پله‌های دوم و سوم هر کدام از طرح زیرین خود ۱ متر بوده و بلندی پله‌های دیگر هر کدام ۵۵ سانتی‌متر می‌باشد.

۶- بنای مقبره از سنگ است (سنگ آهک سفید مایل به زرد) و با بست‌های فلزی به هم متصل شده‌اند.

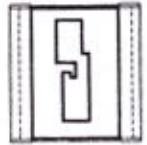
نکته: بنای پله‌ای آرامگاه کوروش یادآور آرامگاه پادشاه زوسر (هرم زوسر) در مصر است.

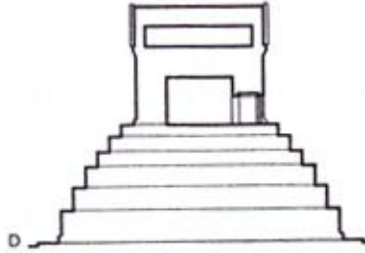
A

B

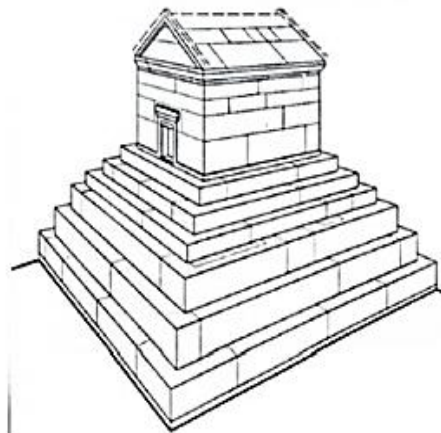

C

D

پلان و نمای آرامگاه کوروش در پاسارگاد

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

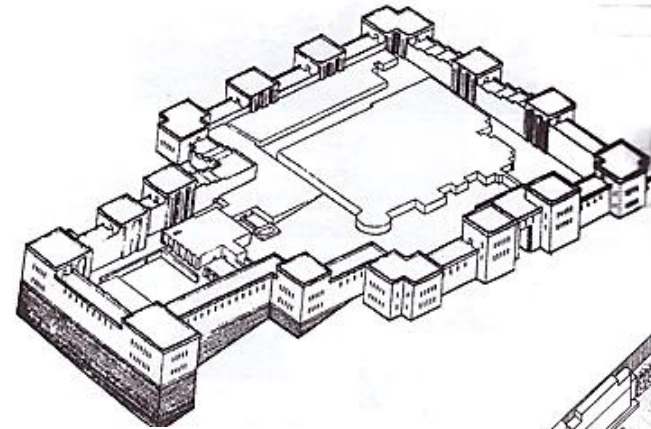

آرامگاه گور دختر:

- این آرامگاه توسط لویی واندربرگ در سال ۱۹۶۱ شناسایی گردید.
- این مقبره بر روی یک سکوی ۴ طبقه قرار گرفته و سقف آن همانند مقبره کوروش شیروانی شکل است.
- این آرامگاه احتمالاً مربوط به مادر یا دختر کوروش بوده است که البته هیچ مدرک یا سند قطعی که دال بر این گفتار باشد به دست نیامده است.

تل تخت (تخت سلیمان):

- این اثر معماری، روی صفه بزرگی است مشرف به تمام کاخ‌ها و باغ‌های پیرامون خود.
- بر روی تپه بلندی به ارتفاع ۵۰ متر قرار گرفته است.
- احتمالاً نخستین جایی است که در مجموعه پاسارگاد ساخته شده و به صورت قلعه‌ای است که از بالای تپه بر همه دشت مشرف بوده است.
- این تختگاه را احتمالاً کوروش جهت ساختن کاخ‌هایی روی آن ساخته است.
- سکوی این بنا از سنگ‌های بزرگ تراشیده شده و در نما و دیوار اصلی آن سنگ لاشه به کار رفته است.

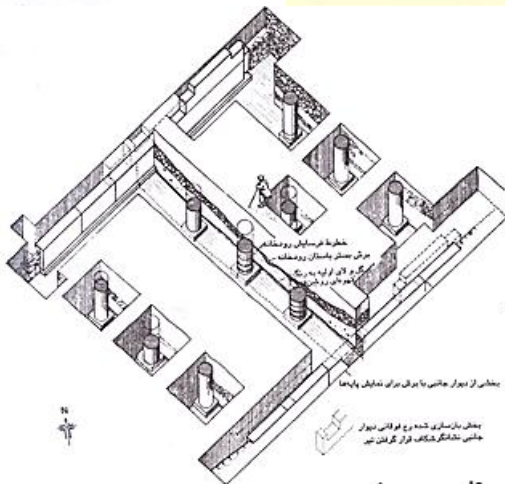

در این مجموعه ابتدا تخته و سیعی ساخته‌اند و سپس تأسیسات را روی آن بنا کرده‌اند.

نکته: سنگ‌های تراشیده شده آن از نوع سنگ «بادبر» است که با بست‌های فلزی به شکل **دم چلچله‌ای** به هم متصل کرده‌اند.

پل پاسارگاد

- این پل به شکل تقریبی مربع است و شامل سه ردیف سه‌تایی ستون‌های سنگی.
- ستون‌ها استوانه‌ای و بر روی پایه‌های مکعبی قرار گرفته‌اند.
- بدنه ستون‌ها صیقلی و فاقد سرستون هستند.

پروسیکتیو یقنای پل پاسارگاد

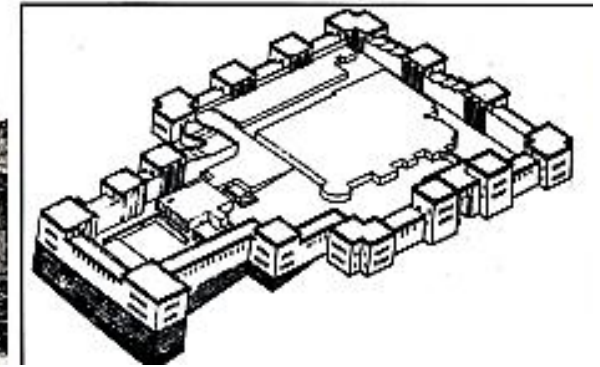
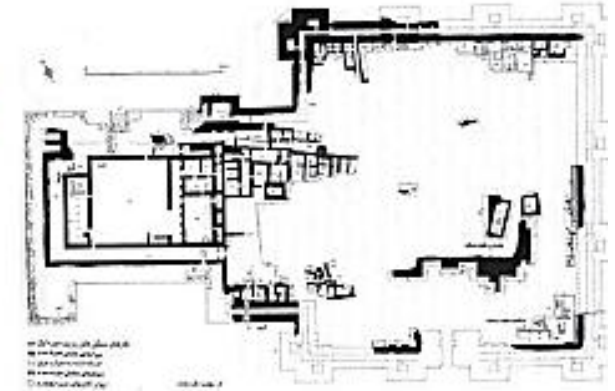
بخش راستی شده در افق دور
جایگاه شاهنشاهی قرار گرفتن

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران
معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

مکان : ۳۲۰۰ متری شمال آرامگاه
وسعت سکو : حدود ۶۰۰۰ متر مربع

تخت سلیمان - تله تخت

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

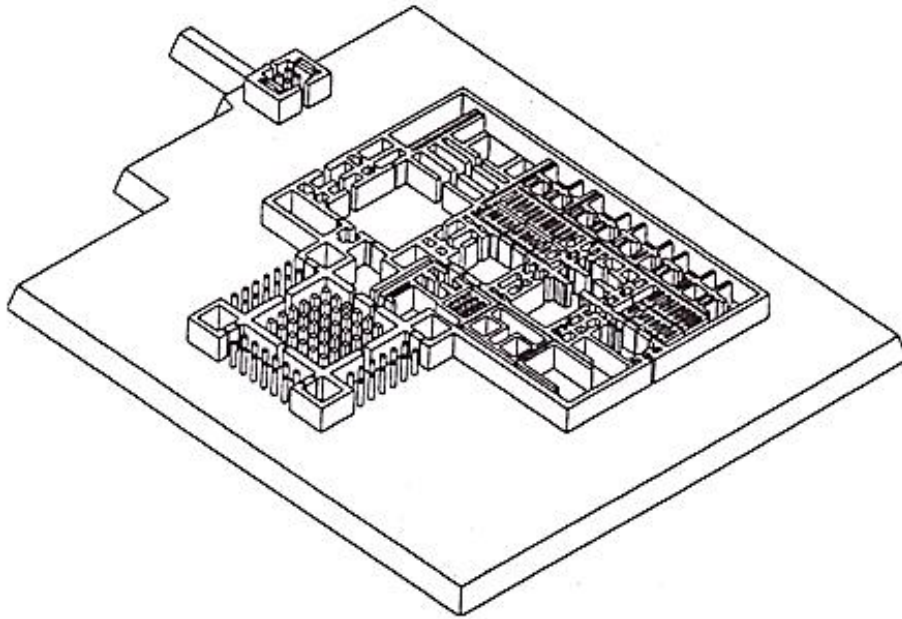
مجموعه کاخ شوش

- کاخ بزرگ شوش را داریوش اول، پیش از ساختن آپادانا در تخت جمشید بنا کرده کاخ برازنده داریوش دور تا دور یک حیاط و بر روی یک گورستان کهن عیلامی ساخته شده بود. کتیبه‌ای که از آنجا به دست آمده، گزارش جالبی از ساختمان این کاخ به دست می‌دهد. این کتیبه که می‌توان آن را یک قرارداد ساختمانی (پیمانکاری) نامید، احتمالاً راهنمای با ارزشی برای فنونی است که در ساختمان‌های مشابه در تخت جمشید و سایر مراکز هخامنشی به کار رفته است.

- شوش و مجموعه کاخ‌های داریوش بزرگ در آن پایتخت زمستانی هخامنشیان و یکی از کانون‌های تمدن ایران باستان به شمار می‌رود؛ این پایتخت در فصول سرد محل استقرار پادشاهان بود (با توجه به اقلیم گرم منطقه شوش)

نکته: مهمترین ویژگی کاخ شوش وجود چهار برج غول آسا در چهار گوشه آن است.

- در این کاخ درونگرایی به وضوح قابل ملاحظه است.
- در دیوارهای گرداگرد میانسرا، پیش‌امدگی‌هایی همچون ایوانچه (ایوان کوچک کم عمق) بوده است.
- پنام را با ستبرای دیوارها ساخته‌اند و همچنین پادیایوی برای ساختمان در نظر گرفته بودند.
- برخی طراحی میانسرا بدین شکل را از بابل می‌دانند و تالارهای ستوندار از مصر اما مهم این است ترکیب دو نوع ساختمان حیاطدار و کوشکی در دیگر آثار هخامنشیان دیده نمی‌شود؛
- ترکیب دو نوع ساختمان حیاط دارد و کوشکی را در کاخ شوش داریم.
- طراحی مجموعه کاخ شوش با پاسارگاد و تخت جمشید متفاوت است.

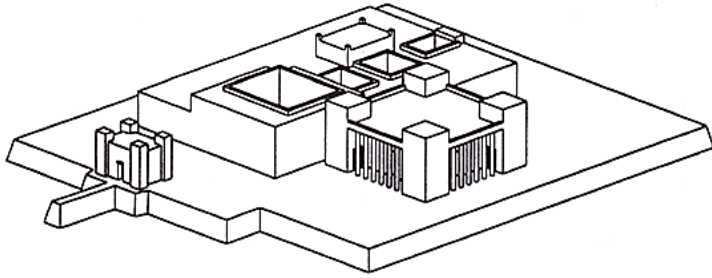
کاخ شوش سه بعدی برش خورده

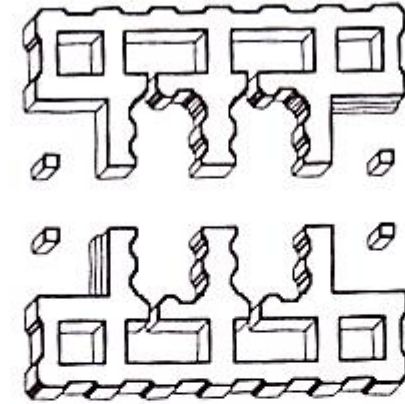
مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، اراتو، ماد و هخامنشیان

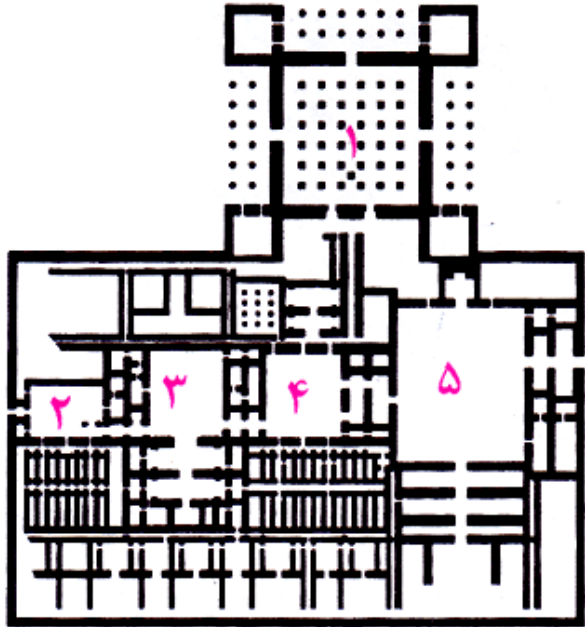
مجموعه کاخ شوش

کاخ شوش سه بعدی
فرضی

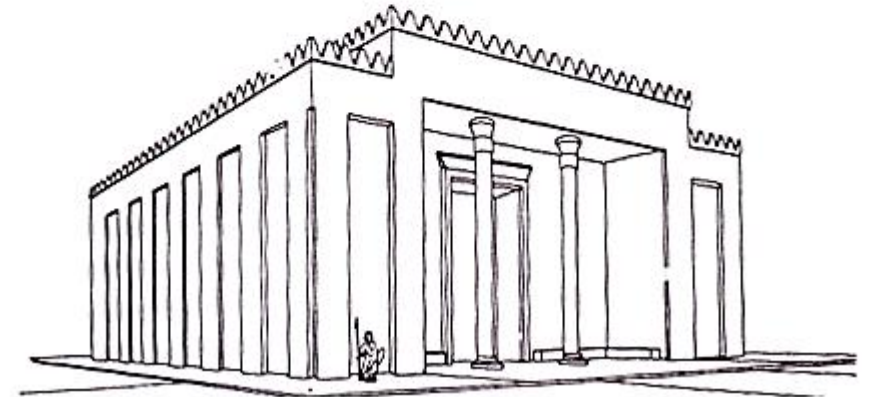
شوش
نقشه فرضی درگاه داریوش، دروازه
ورودی به کاخ ها.

0 50 100 m

- نقشه کاخ شوش
- ۱- کاخ ابادانه
 - ۲- حیاط کاخ چهارستون
 - ۳- حیاط خزانه داری
 - ۴- حیاط میناکاری
 - ۵- حیاط خدمه
 - ۶- دروازه

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

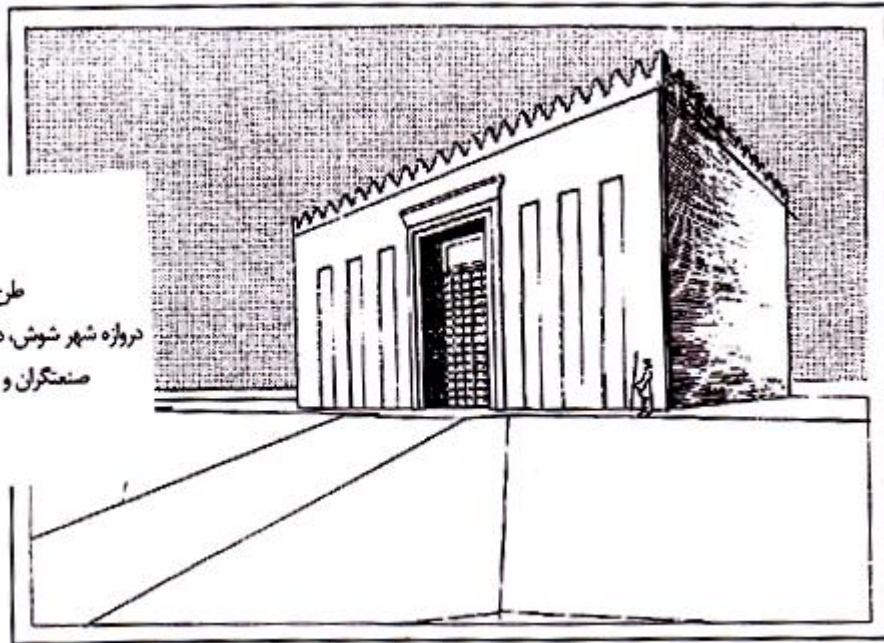
مجموعه کاخ شوش

بناهای این مجموعه:

- تالار بارعام یا کاخ آپادانا
- حیاط بزرگ میناکاری
- حیاط خزانه کاخ داریوش
- حیاط چهل ستون
- تالارهای اطراف حیاط میناکاری

□ تالار یا کاخ آپادانا:

- این بنا توسط اردشیر دوم بنا شده است.
- نقشه این کاخ شبیه کاخ آپادانا در تخت جمشید است.
- طرح کاخ دارای سه ایوان ستوندار در سه جبهه شمالی، شرقی و غربی است.
- تالار مرکزی آن ۳۶ ستون دارد با ارتفاع ستون‌های ۲۰ متری با سرستون‌های کله گاوی.
- ایوان‌های هر کدام دارای دو ردیف ستون ۶ تایی می‌باشند.
- آپادانا هم در شوش و هم در تخت جمشید وجود دارد. هر دو سنگی‌اند ولی در تخت جمشید سنگ بیش‌تری مورد استفاده قرار گرفت ولی در شوش کم‌تر.

طرح ایزومتریک از
دروازه شهر شوش، دروازه بین شهر
صنعتگران و شهر سلطنتی

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

مجموعه کاخ شوش

حیاط بزرگ میناکاری:

- کف آن از آجر مفروش است اما در محل عبور شاهانه راه‌های مخصوصی است که دیوارهایی از آجر میناکاری تعبیه شده و ستون‌های مرمر با چوب بست ظریف و سبک ساخته شده و سایبان مجللی از انواع پرده و پارچه دارد.
- مقدار زیادی از آجر میناکاری این حیاط به موزه لوور پاریس فرستاده شده است.

حیاط چهل ستون:

- در غربی‌ترین بخش مجموعه کاخ واقع است. این حیاط که از بادهای سخت شمال شرقی محفوظ بوده و رو به مغرب باز بوده اختصاص به اقامت شاه داشته است.

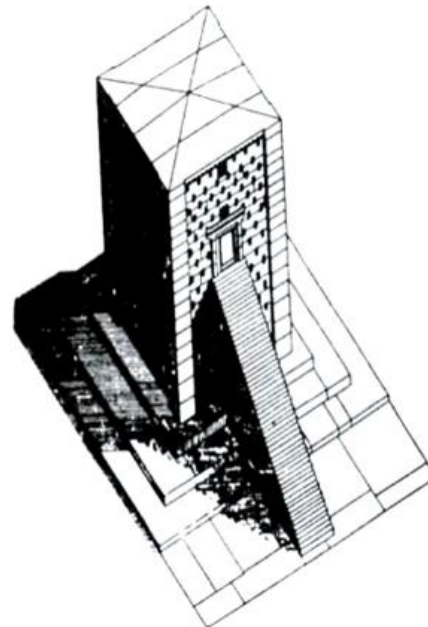
حیاط خزانه:

- در حد فاصل حیاط بزرگ میناکاری و حیاط چهلستون قرار گرفته.

نقش رستم / استودان‌های کنده کاری شده و

کعبه زرتشت

- آثار معماری نقش رستم دربرگیرنده استودان‌های کنده شده بر دیوار کوه و کعبه زرتشت است. کعبه زرتشت از کلاوها الگو گرفته است و برای نگهداری اوراق کتاب اوستا ساخته شده بود؛ همچنین گمان می‌رود نیایشگاهی بوده و در زیر آن سرداب داشته است.

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

مجموعه تخت جمشید

- ✓ ساختمان تخت جمشید در زمان داریوش اول در حدود ۵۱۸ ق. م آغاز شد.
- ✓ نخست صفه یا تختگاه بلندی را آماده کردند و روی آن تالار آپادانا و پله‌های اصلی و کاخ تچرا را ساختند.
- ✓ پس از داریوش، پسرش خشایار تالار هدیش را بنا نمود و طرح بنای تالار صد ستون را ریخت.
- ✓ اردشیر اول تالار صد ستون را تمام کرد.
- ✓ این ساختمان‌ها بر روی پایه‌هایی ساخته شده که قسمتی از آن‌ها صخره‌های عظیم و بکپارچه بوده و یا اینکه آن‌ها را در کوه تراشیده‌اند.
- ✓ **درون‌گرایی و ساخت بنا بر روی سکو** مهم‌ترین ویژگی کالبدی مجموعه تخت جمشید است.
- ✓ پوشش بناها از **تیرهای چوبی** و ستون‌های **سنگی** با آسمانه **تخت**.
- ✓ دیوارها از خشت که روی آن‌ها با سنگ تراش آمود شده است.
- ✓ دیوارهای داخلی نیز از **کاشی** و **یا آجر لعابدار** پوشیده شده بود.
- ✓ معماری تخت جمشید و به تبع آن معماری هخامنشی مبتنی بر **مدول مربع** شکل است.
- ✓ در تخت جمشید ساختمان‌ها از اصول **محور‌گرایی و اصل تأکید بر محور** پیروی می‌کنند.
- ✓ در تخت جمشید اصل **سلسله مراتب فضایی** (سلسله مراتب دسترسی) یا اصل رده‌بندی فضایی به شدت قابل ملاحظه است.
- ✓ در تخت جمشید **فضاهای بسته هندسی مشخصی** دارند ولی **فضاهای باز دارای هندسه مشخصی نیستند**. این به این دلیل است که هخامنشیان به فضای داخلی اهمیت بیش‌تری می‌دادند.

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

مجموعه تخت جمشید

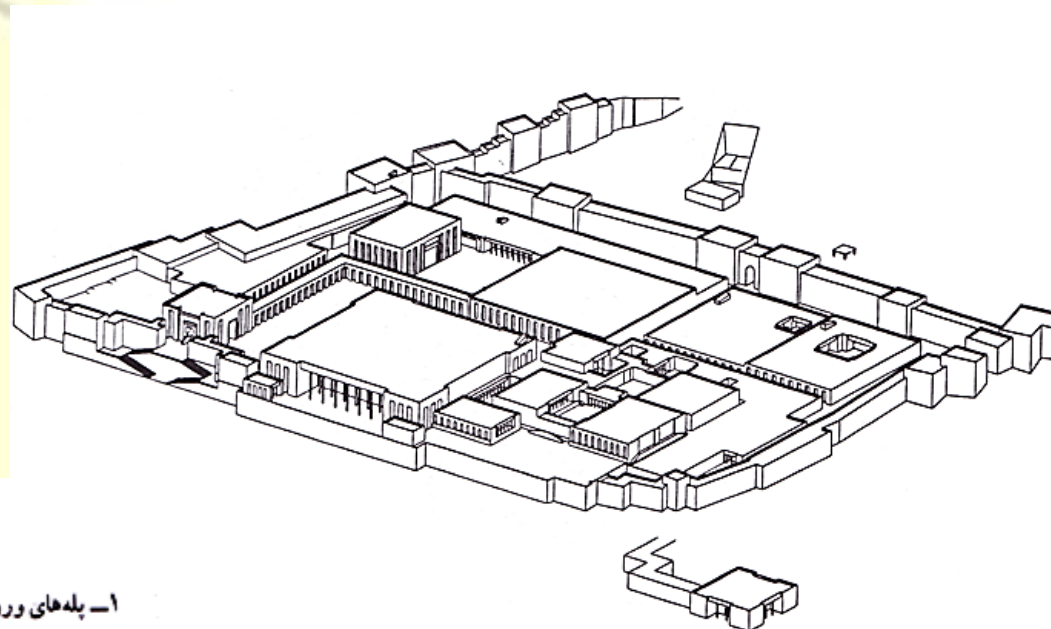
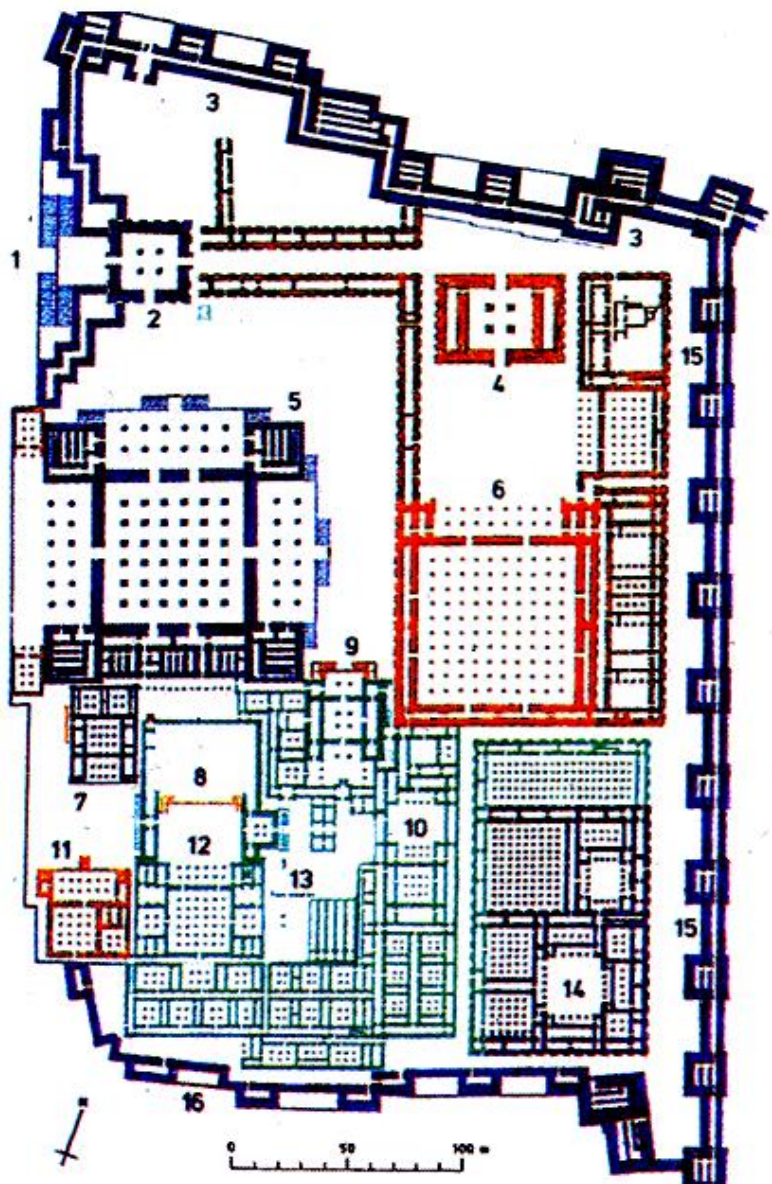
- ✓ استفاده از الگوی کوشک‌ها جهت ساختن کاخ آپادانا در این مجموعه و استفاده از الگوی ورودی‌ها برای ساختن دروازه ملل مشهود است.
 - ✓ در این مجموعه از چند نوع پلکان مختلف جهت دسترسی به فضاها استفاده شده است.
 - ✓ سرستون‌ها به شکل کله گاوی، کله شیری، کله عقابی کار شدند.
 - ✓ تالارهای ستون‌داری در تخت جمشید وجود دارد که ستون‌ها کاملاً نازک هستند تا حدی که فنون ساختمان‌سازی مصری را به کنار می‌زند و از آن پیشی می‌گیرد.
 - ✓ نقوش گیاهی شامل گل لوتوس یا گل نیلوفر، گل شاه عباسی، درخت سرو، طرح گل و بته، تاک و پیچک، انگور و انار، بلوط، برگ انجیر و نخل و کنگر از مهم‌ترین نقش‌های گیاهی هستند که در آثار حجاری هخامنشی به کار رفته‌اند و سپس بر دیوار، طاق و طاقچه‌های درون کاخ‌ها از جمله کاخ بیستون رخنه کرده‌اند.
 - ✓ نقوش حیوانی شامل: اسب، شیر، گاو، پرندگان، گاو دو سر و هما هستند.
 - ✓ گرد هم آمدن هنرمندان مختلف و پدید آوردن شیوه‌ای متناسب و ایرانی که در آن عناصر گوناگون به طور منطقی در کنار هم قرار می‌گیرند.
- بناهای این مجموعه عبارتند از: پلکان بزرگ ورودی، دروازه ملل، تالار صد ستون، ورودی کاخ مرکزی، تچرای داریوش، هدیش خشایارشا، حیاط روبروی آن، تالار شورا، خزانه شاهی و ...

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

مجموعه تخت جمشید

نقشه تخت جمشید

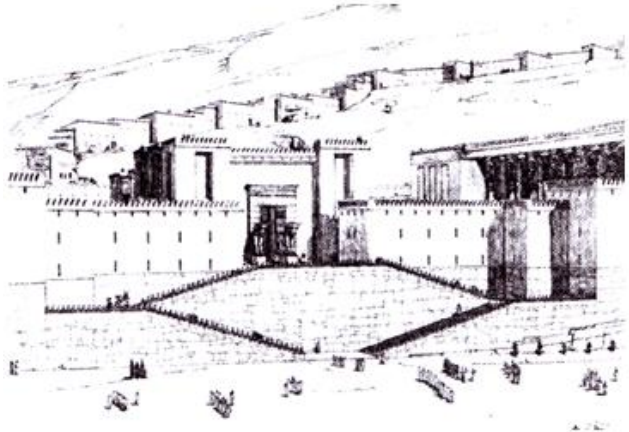
- ۱- پله‌های ورودی ۲- دروازه ملل ۳- جبهه شمالی باروی
- ۴- دروازه ناتمام ۵- آپادانا ۶- تالار صدستون
- ۷- کاخ داریوش ۸- کاخ اردشیر سوم ۹- ساختمان مرکزی
- ۱۰- اندرونی ۱۱- کاخ اردشیر اول ۱۲- کاخ خشایارشا
- ۱۳- ساختمان‌های مرکزی ۱۴- گنج‌خانه ۱۵- جبهه شرقی
- ۱۶- باروی دفاعی ۱۶- مدخل اصلی جنوبی

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

مجموعه تخت جمشید

پلکان بزرگ ورودی

- ✓ ورودی بنای تخت جمشید نشانه‌ای از پیدایش قدرتی مؤثر است،
- ✓ پلکان ورودی به جای اینکه از قطعه سنگ‌های جداگانه ترکیب شده باشد از تخته سنگ‌های عظیمی تراشیده شده است که گاه بخشی از دیواره را هم تشکیل داده‌اند.
- ✓ پلکان دارای شیب ملایمی است که برای عبور یک سوار مناسب است. (پادشاه از پایین پله‌ها تا بالا روی صفه را با اسب طی می‌کرده است).

نمای بازسازی شده از پلکان تخت جمشید

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

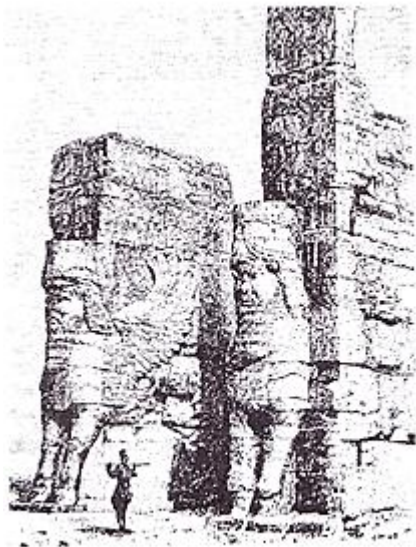
مجموعه تخت جمشید

دروازه ملل:

- ✓ این تالار که در حقیقت می‌توان آن را تالار یا ورودی یا اتاق انتظار نامید دارای سکوه‌های سنگی در چهار طرف می‌باشد.
- ✓ سقف این فضا بر روی چهار ستون سنگی قرار گرفته است. فرم ساده‌تر دروازه ملل در دروازه آشوری‌ها اجرا شده است، با این تفاوت که آشوری‌ها در معماری و نقوش بناهای خود هیچ ظرافتی ندارند. تفاوت دوم در این است که گاو آشوری پنج پا دارد ولی گاو هخامنشی چهار پا دارد.
- ✓ این دروازه ابتدا در زمان داریوش پایه‌گذاری و در زمان خشایارشا کامل شد که به همین دلیل به دروازه خشایارشا شهرت دارد.
- ✓ در طرفین این درگاه نقش بیکر عظیم گاو نر بالدار با سر انسان به چشم می‌خورد که از نمونه‌های بارز اسفندی در ایران به شمار می‌آید.
- ✓ در این ایوان (دروازه) کتیبه‌ای از خشایارشا دیده می‌شود. در این کتیبه نوشته شده است که این درگاه همه ملت‌هاست. یعنی همه مردن در آنجا به قلمرو روحانی نیروهای متعالی وارد می‌شوند به همین دلیل است که این ایوان را دروازه ملل نامیده‌اند.
- نکته: تندیس‌های عظیم گاو بالدار با سر انسان (در دروازه ملل) نوعی نگهبان این عمارت محسوب می‌شدند و مانع از ورود نیروهای اهریمنی می‌شدند

تخت جمشید دروازه ملل

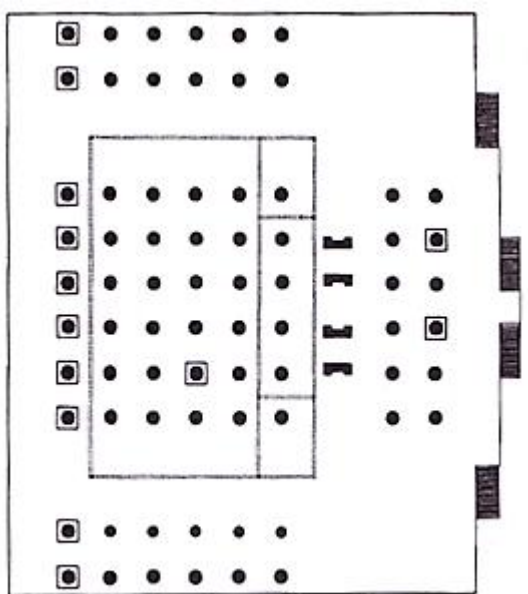
مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

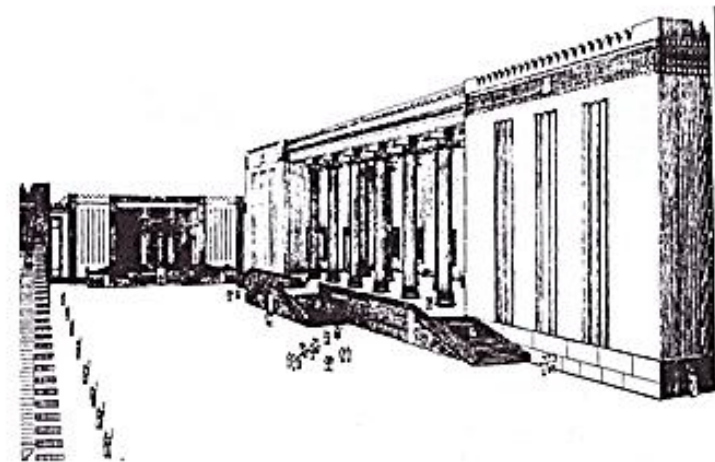
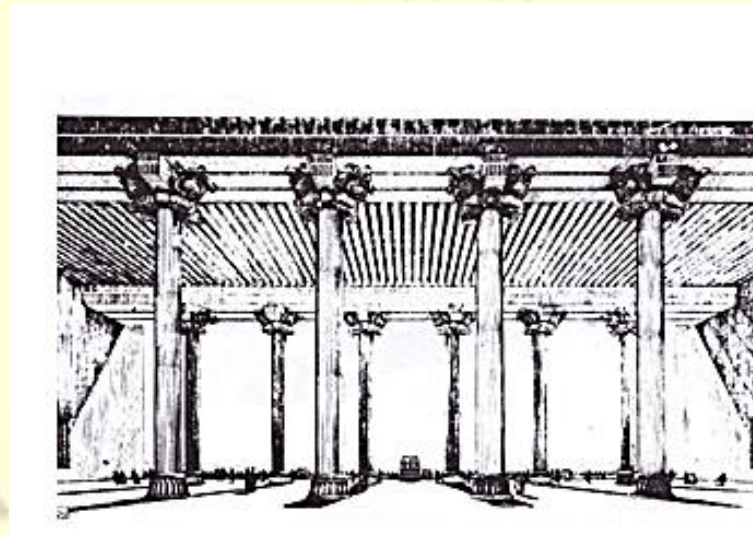
مجموعه تخت جمشید

کاخ آپادانا:

- ✓ مهم‌ترین کاخ تخت جمشید از لحاظ وسعت و ارتفاع و هنرنمایی و مهارتی که معماران در آن بکار برده‌اند و یکی از شاهکارها به شمار می‌رود، همان کاخ آپادانا یا کاخ داریوش بزرگ است.
 - ✓ کاخ آپادانا دارای دو دستگاه پلکان‌ها عظیم در شمال و مشرق می‌باشد.
 - ✓ از این کاخ در جریان جشن‌های خاص به عنوان اقامتگاه موقت به کار می‌رفته است.
 - ✓ خصوصیت معماری کاخ براساس قرینه استوار شده است و از طرح آن در کاخ‌های مسکونی تخت جمشید نیز استفاده شد.
 - ✓ در این بنا هم مانند سایر کاخ‌ها، بر سر درها، قرنیزهایی با طرح خیزران دیده می‌شود که یادآور فتوحات کمبوجیه در مصر است.
 - ✓ آنچه در این کاخ بیش از همه ما را به شگفتی وا می‌دارد بلندا و دهانه ستون‌هاست، که در تمدن‌های آن روزگار کاملاً بی‌سابقه و منحصر به فرد بوده است.
- نکته: فاصله محور تا محور این ستون‌ها در کاخ آپادانا در حدود ۱۰ متر است.

تخت جمشید، نقشه کاخ آپادانا

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

مجموعه تخت جمشید

تالار صد ستون:

- ✓ بزرگ‌ترین کاخ پذیرایی از لحاظ وسعت، تالار صد ستون خشایارشا می‌باشد که وسعت فضای داخلی آن حدود ۴۹۰۰ متر مربع است.
 - ✓ این تالار دارای ۸ درگاه ورودی و خروجی بوده و به تالار تخت نیز مشهور می‌باشد.
 - ✓ این مکان احتمالاً قرارگاه پاسداران شاه بوده است چون مستقیماً با دروازه‌ی ورودی و سایر تسهیلات مربوط است.
 - ✓ این بنا را به واسطه تالار مرکزی آن که دارای صد ستون است کاخ صد ستون نامیده‌اند.
 - ✓ براساس الواح سنگی به دست آمده این کاخ را به خشایارشا و پسرش ارشیر اول نسبت داده‌اند.
- نکته: بنا به عقیده پرفسور اریش اشمیت این بنا (کاخ صد ستون) به عنوان موزه سلطنتی و محل حفظ جواهرات و هدایایی که از هر طرف به پایتخت کشور شاهنشاهی می‌رسید به امر خشایارشا بنا کرده‌اند.
- نکته: به کاخ صدستون، تخت‌گاه، تالار بارعام خشایار نیز می‌گویند.

کاخ هدیش:

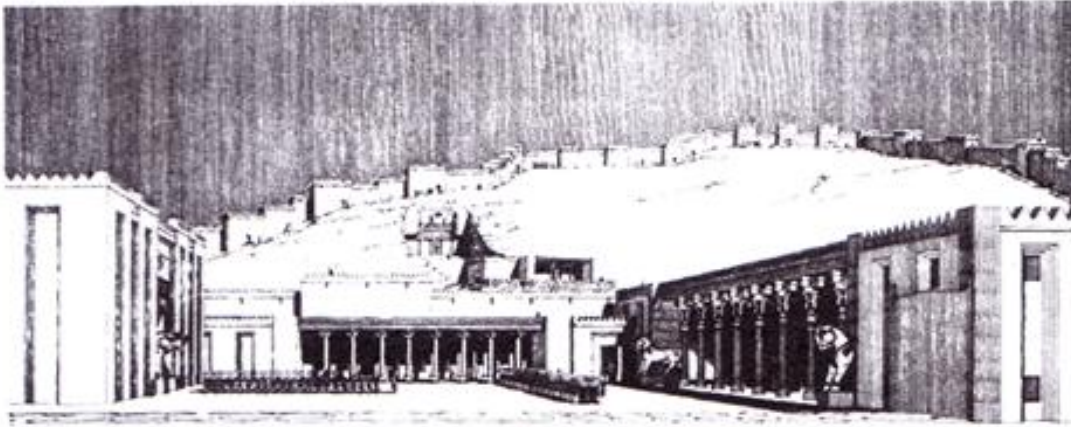
- ✓ کاخ هدیش از کاخ‌های اختصاصی خشایارشا می‌باشد که در قسمت جنوب صفا بر فراز مرتفع‌ترین صخره طبیعی قرار گرفته است.
- ✓ این قصر دارای یک تالار مرکزی با ۳۶ ستون (چوبی) و یک ایوان ۱۲ ستونی در شمال و یک ایوان در جنوب و چند اتاق کوچک در مشرق و مغرب می‌باشد.

کاخ تچر:

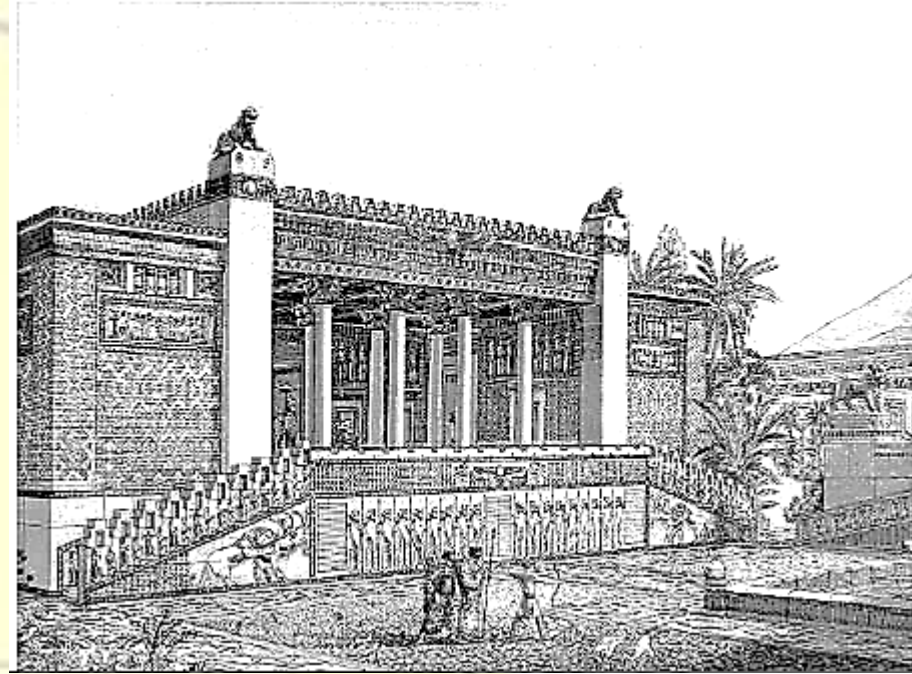
- ✓ ساختمان کاخ تچر در جنوب کاخ آپادانا واقع است. سنگ‌های این کاخ به خوبی حفظ شده است.
- ✓ یکی از ویژگی‌های این کاخ این است که به علت صیقلی و شفاف بودن سنگ‌های آن، به نام **تالار آئینه** نیز معروف گردیده است.
- ✓ از دیگر خصوصیات این کاخ این است که دریچه‌های آن برخلاف سایر کاخ‌ها در جهت تابش آفتاب ساخته شده و برای زمستان جای بسیار مناسبی می‌باشد.

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران
معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

مجموعه تخت جمشید

تخت جمشید، دید به کاخ صد ستون (راست) و دروازه ناتمام (چپ)
و گوه رحمت

کاخ تچر

a.zadghannad

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

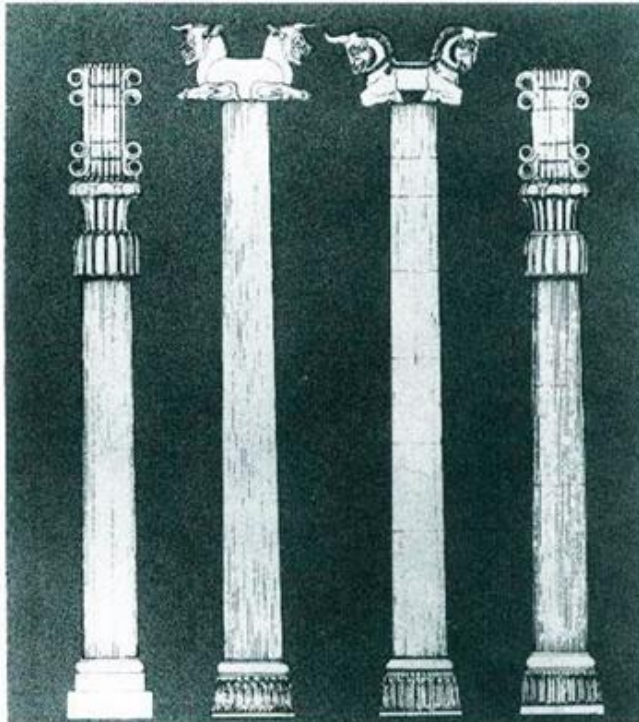
معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

مجموعه تخت جمشید

ستون‌های هخامنشی:

- ✓ نخستین نمونه از تالارهای ستوندار در دژ تپه حسنلو دیده شده و دستمایه معماران مادی در ساخت گودین تپه و نوشیجان تپه شد.
- ✓ هخامنشیان در بنای آپاداناها به طور یقین از تالارهای ستوندار مادها تأییراتی پذیرفته‌اند.
- ✓ نمای کلی ستون‌های تخت جمشید، شبیه نمای ستون‌های شوش بوده و پایه آن‌ها مربع و یا به شکل گلدان برگشته هستند.

51. Types of columns, Persepolis, 6th to 5th century B.C.
(After R. Ghirshman)

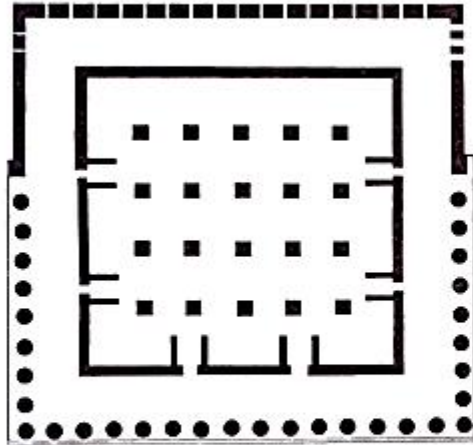

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

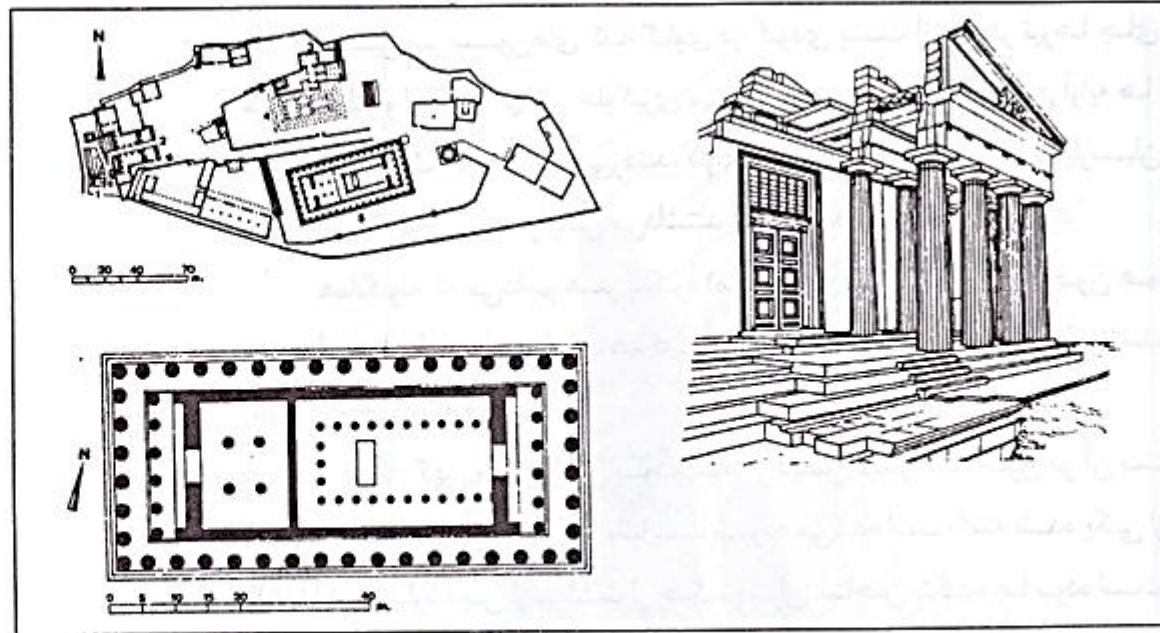
معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

مقایسه تخت جمشید با بنای آکروپولیس یونان

شباهت: هر دو بر روی سکو قرار دارند. از لحاظ مصالح، سنگی اند. تکنیک‌های ساخت شبیه به هم دارند. همچنین در بنا حضور توده مهم‌تر است.
در آکروپولیس بیش‌تر به نمادها و فضاهای بیرونی توجه شده و برون‌گراست اما در تخت جمشید به داخل بنا بیش‌تر توجه شده است به جز آبادانا که برون‌گرا است. بنای تلستریون الوزیس در یونان گواه بذیرش محتاطانه از اصول و فرم‌های هخامنشی است.

یونان، بنای تلستریون الوزیس، با طرحی شبیه به ایلخا (زینچه تر).

یونان، آکروپولیس آتن، پارتنون، در این ساختمان فاصله ستونها بسیار کمتر از تخت جمشید است

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

مجموعه آثار صخره‌ای نقش رستم

✓ داریوش اول در جلگه تخت جمشید (نقش رستم) محل آرامگاهش را برگزید و آن را بر صخره‌ای در نقش رستم تصویر کرد. این آرامگاه که آشکارا از بناهای تخت جمشید و شوش سرمشق گرفته است از لحاظ ستون‌ها، سرستون‌ها و سایر جزئیات شبیه آنهاست و سرمقشی برای آرامگاه‌های بعدی هخامنشیان که در همان صخره‌ها حجاری کرده‌اند بوده است.

آرامگاه‌های هخامنشی به تقلید از آرامگاه‌های مادی به صورت صخره‌ای ساخته شده است اما در اینجا سه تفاوت عمده دیده می‌شود:

۱- حضور نقش چلیپا که در اکثر مقبره‌های هخامنشی دیده می‌شود.

۲- تبدیل شدن ستون به نیم ستون (نیمی از ستون آزاد و نیمی دیگر در دیوار قرار گرفته است)

۳- جایگزین کردن تزئینات به جای عمق‌نمایی.

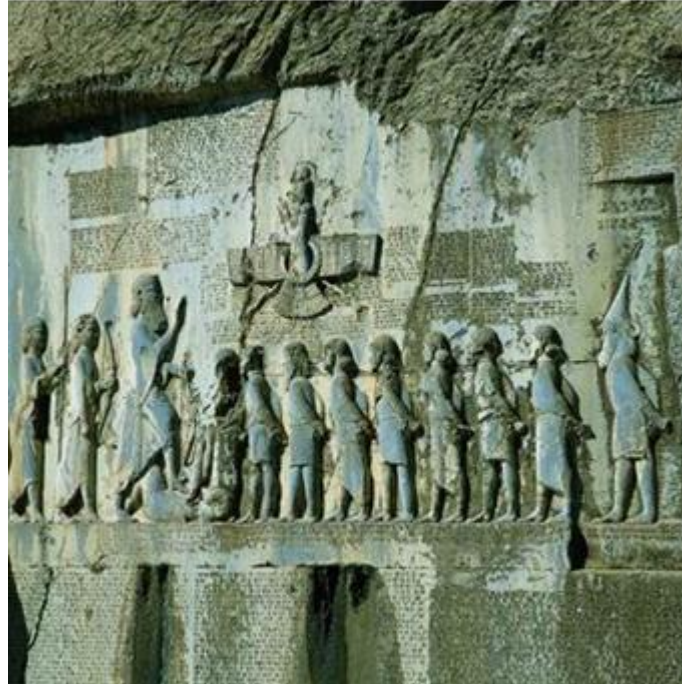
نکته: چلیپا شبیه به علامت + است و در ایران قدمت ده هزار ساله دارد

نکته: در نقش رستم آرامگاه داریوش اول، خشایارشا، اردشیر اول و اردشیر دوم قرار دارد البته بنای آتشگاهی به نام کعبه زرتشت نیز در آنجا واقع است.

۱- قبر داریوش ۲- قبر خشایارشا ۳- قبر داریوش اول ۴- قبر داریوش دوم

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

نقش برجسته بیستون

✓ موضوع این نقش برجسته شکست دادن اقوام مختلف به وسیله داریوش است و جنبه روایت‌گویی دارد علاوه بر این نقش برجسته نقش برجسته دیگر هخامنشی که جنبه روایتگری دارد و گویای شکایت کسی است که بر او ظلم شده است و از مظلومیت خود در نزد داریوش شکوه می‌کند. کتیبه داریوش بزرگ (۴۸۶-۵۲۱ ق.م) در سه زبان «پارسی باستان - عیلامی و بابلی» در ارتفاع هفتاد متر بالاتر از سطح زمین بر دامنه کوه بیستون حک گردیده است داریوش بزرگ وقایع اولین سال‌های سلطنت خود را و فتوحاتی که در نوزده جنگ نصیب او گردیده بود مفصلاً ذکر می‌نماید.

مدرس: علی رضا زادقناد.....درآمدی بر شناخت معماری ایران

معماری شیوه پارسی معادل دوره‌های عیلامی، ارارتو، ماد و هخامنشیان

مختصری درباره مفاهیم و عناوین تخت جمشید

• نمادها در همه جا ماهیت نمایشی این امکان را تأثیر می‌کنند. ستون‌ها که تقریباً ۵۵۰ عدد از آن بر روی صفه قرار دارد. نمایشی است از پیشه مقدس که از تصاویر دینی، بنیادی مردم خاور نزدیک به شمار می‌رفت پایه ستون‌ها، به شکل جام‌های وارونه نیلوفر آبی است که مظهر کمال و نیروی حیات بخشی است. اکثر سرستون‌های تخت جمشید به سر جانوران پشت در پشت منتهی می‌شود. گاوتر، نماد بسیار مقدس نیروهای خلاق اولیه است. تصویر آرام اهورامزدا از حلقه آسمانی بالرداری در برابر یک فضای صاف نمایان می‌شود شخصیتی آرام ولی جدی که رحمت خود را نثار بندگانش می‌کند.

• آنچه در تمام تخت جمشید به چشم می‌آید رعایت کامل تقارن است اگر در تعداد ستون‌های هر تالار دقت کنیم عددی زوج می‌یابیم. اگر بر نقش روی دیوارها دقت کنیم رعایت تقارن را می‌بینیم نقش برجسته‌های تخت جمشید به آثار مصر باستان شباهت دارد. بدن‌ها از روبه‌رو و پاها از نیم رخ هستند. گاو بالرداری که در مدخل تالار ورودی تخت جمشید قرار دارد کاملاً شبیه به آثار آشوریان است. عده‌ای بر این گمانند که این نقش‌ها جنبه نمادین (سمبلیک) و افسانه‌ای داشته‌اند. این عقیده خاص با ارائه شکل سرستون‌ها بیشتر قابل قبول می‌گردد. در سرستون‌ها از سه حیوان خاص (شیرف گاو، عقاب) استفاده شده است. در تخت جمشید نقش برجسته‌ای وجود دارد که منحصر به فرد بودنش به دلیل روایتگری آن است (نقش برجسته روایتگر در جهان باستان) دروازه ملل در تخت جمشید نماد گذر از یک فضا به فضای دیگر است. نماد گذر از فضای کفرآلود بیرونی به فضای مقدس درونی است.

• در اندیشه مدرن دوران باستان، گاو، شیر و عقاب دارای نیروهای سحرآمیز و هر یک فرمانروای قلمرو خود بودند و هنگامی که به شکل یک تصویر ترکیبی در می‌آمدند به نگهبان مقاومت ناپذیر معابد و قصرها تبدیل می‌شدند. نمادها در تمام نقش برجسته‌های تخت جمشید دیده می‌شود که البته دروازه ملل بخشی از آن است پایه ستون‌ها به شکل جام‌های وارونه نیلوفر آبی است که مظهر کمال و نیروی حیات بخش است سرستون‌های ایوان آپادانا نمایش درختان خرما با چتر برگ‌های آویزانش است. همه سرستون‌های دیگر تخت جمشید به سر جانوران پشت در پشت منتهی می‌شود گاو نماد بسیار مقدس نیروهای خلاق اولیه بود و در اینجا به طور ضمنی درختان محافظتی را بارور می‌ساخت که به صورت ستون‌ها نمایش داده می‌شدند. آرایش با گل آفتابگردان نماد خورشید و تقاضایی برای نیروی زندگی پرور آن بود. شیر (اسد) عرف گرمای تابستان است که برای مقابله با بارش‌های سنگین زمستانی و سیل‌هایی که گاو نماد مبارزه می‌کند. هرم‌های پله‌پله‌ای در طرح‌های تخت جمشید نیز فاقد ارزش دفاعی و نماد کوه مقدس بود.